

«بررسی عوامل جامعه شناختی در بروز وندالیسم در بین پسران دبیرستانی (مطالعه

موردی دبیرستان‌های شهر سنقر در سال ۹۰-۱۳۸۹)»

دکتر معصومه مطلق^۱

دکتر فرزاد نوابخش^۲

آزیتا فرحناکی^۳

تاریخ دریافت: ۱۳۹۱/۱۰/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۱۲/۱۹

چکیده

این تحقیق به منظور بررسی عوامل جامعه شناختی در بروز وندالیسم در بین پسران دبیرستانی (مطالعه موردی دبیرستان‌های شهر سنقر در سال ۱۳۹۰ انجام شده است. هدف کلی این پژوهش بررسی و شناخت عوامل اجتماعی مؤثر بر بروز رفتار وندالیسمی در نوجوانان پسر است. چارچوب نظری این تحقیق بر اساس نظریه‌هایی چون نظریه آنومی دورکهایم، نظریه ی آنومی و انحراف مرتن، نظریه ی تأثیر گروهی و رفتار جمعی و نظریه ی وندالیسم هوپر است. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه نوجوانان پسر مقطع دبیرستان شهر سنقر و حجم نمونه چهارصد نفر است. روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی بوده است. روش تحقیق به صورت تلفیقی از روش‌های پیمایشی- اسنادی است و داده‌ها با استفاده از پرسشنامه و فیش برداری جمع‌آوری شده است. اطلاعات جمع‌آوری شده با استفاده از نرم‌افزار Spss مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. تجزیه و تحلیل داده‌ها بر اساس آمار توصیفی و استنباطی می‌باشد. متغیرهای مستقل این تحقیق شامل وضعیت اقتصادی، پایین بودن سطح تحصیلات والدین، معاشرت با دوستان بزهکار، نداشتن برنامه‌ای برای اوقات فراغت، پرخاشگری، عدم آگاهی نوجوانان از کارکرد وسایل عمومی، قانون‌گریزی و فقر فرهنگی می‌باشد. نتایج نشان داد که بین متغیرهای فقر فرهنگی، تحصیلات والدین (پدر و مادر)، وضعیت اقتصادی خانواده، قانون‌گریزی، نداشتن برنامه‌ای برای اوقات فراغت و معاشرت با دوستان بزهکار با وندالیسم رابطه وجود دارد ولی بین پرخاشگری و عدم آگاهی از کارکرد وسایل عمومی به طور مستقیم رابطه معناداری با وندالیسم مشاهده نشد.

واژگان کلیدی: وندالیسم، قانون‌گریزی، اوقات فراغت، عوامل جامعه شناختی.

^۱ -عضو هیأت علمی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک (m-motlaq@iau-arak.ac.ir)

^۲ -عضو هیأت علمی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک

^۳ -دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک

مقدمه

وندالیسم یا تخریب گری اجتماعی به حرکتی اطلاق می‌شود که در آن فرد یا گروهی از افراد به خرابکاری بپردازند. البته وقتی واژه خرابکاری به کار برده می‌شود، غالباً مواردی در نظر است که فرد امکان و وسایلی را که متعلق به عموم مردم جامعه می‌باشد را تخریب می‌نماید. این پدیده در سال‌های اخیر در بسیاری از کشورهای دنیا مشاهده شده و اکثر متخصصان و متولیان منابع انسانی جوامع را به چالش کشیده است (ترکاشوند، ۱۳۸۸).

امروزه با تغییر رفتارها و مناسبات اجتماعی، نه تنها اشکال و انواع جدید از نابهنجاری پدید آمده‌اند بلکه میزان و شیوع و رواج و معنی و مفهوم آن‌ها نیز تغییر یافته است (شمسه، ۱۳۸۱).

امروزه وندالیسم خصوصاً برای کسانی که در شهرهای بزرگ و پرجمعیت زندگی می‌کنند پدیده ملموس و مشهود و واقعیتهای تلخ و در عین حال گریزناپذیر است که به عنوان یکی از نمودهای زندگی اجتماعی جامعه مدرن و ماشینی بروز و حضور دارد. امروزه در بسیاری از شهرهای بزرگ وندالیسم به صورت یک مشکل اجتماعی حاد مطرح است که نه تنها سلامتی و امنیت جامعه را به مخاطره می‌اندازد بلکه هزینه‌های مالی گزافی را تحمیل مالیات دهندگان و ساکنین این شهرها می‌کند. بر خلاف بسیاری از جرایم و انحرافات آثار وندالیسم مشهود و پیداست (محسنی تبریزی، ۱۳۸۴).

وندالیسم یکی از مشکلات و معضلات جوامع شهری است که همگام با رشد و توسعه شتاب زده شهر و درونی نشدن فرهنگ شهرنشینی در بین جوامع مختلف به وجود آمده است. خرابکاری‌های شهری بدون شک از جمله انحراف‌ها یا آشفتگی‌های اجتماعی هستند که در آن افراد قادر به برقراری ارتباط از طریق یک نظام متشکل از قواعد مشترک نبوده و سعی دارند نیازها و هیجان‌ها و احساس‌های درونی خود را به شیوه‌ای بروز دهند که با در دسترس نبودن روش مناسب، به رفتارهای نابهنجار روی می‌آورند (رحمانی، ۱۳۸۴).

وندالیسم نه تنها به عنوان یک واقعیت گریزناپذیر زندگی اجتماعی مطرح است بلکه به مثابه عملی بزهکارانه با هدف تخریب آگاهانه اصول و متعلقات عمومی و به عنوان پدیده‌ای جهان شمول به شمار می‌آید. در همه‌ی شهرهای بزرگ همه روزه ما شاهد ویرانگری تعمدی و رفتارهای غیر مسؤولانه و

ضد اجتماعی وندال‌ها هستیم که عمدتاً منجر به نابودی هر آنچه متعلق به همگان است می‌شوند. نقاشی‌های به نمایش درآمده در گالری‌ها، صندلی‌های اتوبوس، مترو، کتاب‌های کتابخانه، تلفن عمومی، چراغ‌های معابر ... مواردی هستند که در اثر وندالیسم متحمل خسارات و صدمات با درجات و میزان‌های مختلف می‌گردد (محسنی تیریزی، ۱۳۷۴).

بیشترین آمار تعداد مرتکبان وندالیسم مربوط به جوانان و نوجوانان است. به عبارت دیگر جوانان و نوجوانان بیشتر از همه گروه‌های سنی مرتکب بزه شهری می‌شوند (شمسه، ۱۳۸۱).

وندال‌ها، جوانان معارض قانون هستند که شاید از زینتی که به جامعه می‌رسانند، بی‌اطلاع باشند. آمار در ایران نشان می‌دهد که ۶۷ درصد از افراد دستگیر شده‌ی وندال در گروه سنی ۱۰ تا ۲۵ سال قرار دارند که در آن سهم مردان بیشتر از زنان است، طوری که ۷۵ درصد را مردان و ۱۹ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. به لحاظ تحصیلی هم ۳۵/۴ درصد، تحصیلات راهنمایی و ۲۲/۹ درصد تحصیلات ابتدائی داشته‌اند.

وندال‌ها از قشرها و طبقات مختلف جامعه می‌باشند و تنها در بین طبقات پایین و کم تحصیل نیستند. می‌توان به هکرها و کسانی که ویروس وارد شبکه‌ی اینترنت می‌کنند، اشاره کرد که جزو نوابغ محسوب می‌شوند (تیریزی، ۱۳۸۱).

نتیجه تحقیق انجام شده در شهر کرمانشاه حاکی از این بود که در مجموع عوامل مختلفی از نظر آسیب‌شناسی اجتماعی بر پدیده وندالیسم تأثیر دارد که عواملی همچون فقر، خشونت، قانون‌گریزی، عدم مهارت‌های اجتماعی و بی‌اهمیت بودن جوانان به موضوع اموال عمومی از دلایل مهم به شمار می‌رود. به همین دلیل این تحقیق به هدف یافتن پاسخی به این مسأله که چه عواملی باعث بروز وندالیسم در بین پسران دبیرستانی شهرستان سنقر در سال ۱۳۹۰ می‌شود، انجام شد و اینکه عوامل جامعه‌شناختی تا چه حد می‌تواند در بروز وندالیسم تأثیر گذار باشد؟

مدل‌های نظری سبب‌شناسی وندالیسم:

مدل کلارک:

مدل کلارک یک مدل التقاطی و تلفیقی است. در این مدل ۳۶ متغیر در هشت گروه به صورت متعامل و علی و علل رفتار وندالیسمی تصویر شده‌اند. گروه اول متغیرها تحت عنوان تجارب نخستین دوران کودکی، محیط اولیه و شرایط نخستین رشد و تربیت نام‌گذاری شده است. گروه دوم نقش توارث را در بروز رفتارهای نابهنجار و منحرف مطرح می‌سازد و گروه سوم به شکل‌گیری شخصیت بزهکار می‌پردازد. گروه چهارم شامل آن دسته عوامل جمعیتی اجتماعی و اقتصادی نظیر سن، جنس، وضعیت تأهل طبقه و پایگاه اجتماعی است. گروه پنجم وضعیت و شرایط فعلی زندگی فرد نظیر میزان کنترلی که والدین بر فرزند خود اعمال می‌نمایند، آزادی‌های که کودک در فعالیت‌ها و امور روزانه‌ی خود از آن‌ها برخوردار است، منطقه‌ای که فرد در آن زندگی می‌کند (محله‌ی مسکونی)، نوع مدرسه‌ای که وی در آن تحصیل می‌کند، نوع همبازی‌ها و گروه همسالان فرد، اینکه وی در چه گروه‌هایی عضویت دارد و آیا این گروه‌ها از نوع گروه‌های بزهکار به شمار می‌آیند و بالاخره نحوه‌ی استفاده فرد از اوقات فراغت و چگونگی گذران آن با توجه به زمینه‌های ذوقی، و علائق او به عنوان عوامل تأثیرگذار بر راست رفتاری یا کژ رفتاری فرد مورد نظر هستند. در گروه ششم متغیرها که تحت عنوان بحران‌ها و وقایع طبقه‌بندی گردیده‌اند برخی از عوامل که به طور مستقیم و یا غیر مستقیم در تمایلات فرد به وندالیسم مؤثرند مورد توجه قرار گرفته‌اند. عواملی نظیر مسابقه کتک‌کاری درگیری در مدرسه، ایجاد مزاحمت و دردسر در محله، محیط خانه، مدرسه و گروه‌های همبازی، درگیری با دوستان و همبازی‌ها، داشتن دوستان بزهکار یا سابقه دستگیری نظایر آن. در گروه هفتم متغیرها، که کلارک آن را شرایط، موقعیت‌ها و وضعیت‌های خاص می‌نامد احتمال بروز رفتار وندالیستی بیشتر است. مثلاً خیابان‌های مناطق فقیرنشین، مکان‌های فاقد گشت پلیس، اماکن مخروبه و متروکه. بالاخره کلارک جریانات شناختی و ادراکی و نیز حالات در وضعیت‌های انگیزش فرد را به عنوان هشتمین گروه از متغیرهای مرتبط با رفتار وندالیستی مطرح می‌سازد.

مدل موزر

پروفسور گابریل موزر مشخص می‌کند که احساس اجحاف و احساس ناکامی دو انگیزه مهم در خرابکاری و رفتارهای ویرانگرانه هستند. پرخاشگری می‌تواند معلول هر موقعیت ناخوشایند یا ملال‌انگیز از قبیل درد، دل‌تنگی و غیره باشد، مهم‌ترین عامل در ایجاد پرخاشگری از میان همه‌ی موقعیت‌های ملال‌انگیز، ناکامی است. اگر فردی در نیل به هدف خود با شکست مواجه می‌شود، ناکامی حاصل احتمال پاسخ پرخاشگرانه او را افزایش می‌دهد (اورنسون، ۱۳۶۹: ۱۶۸-۹).

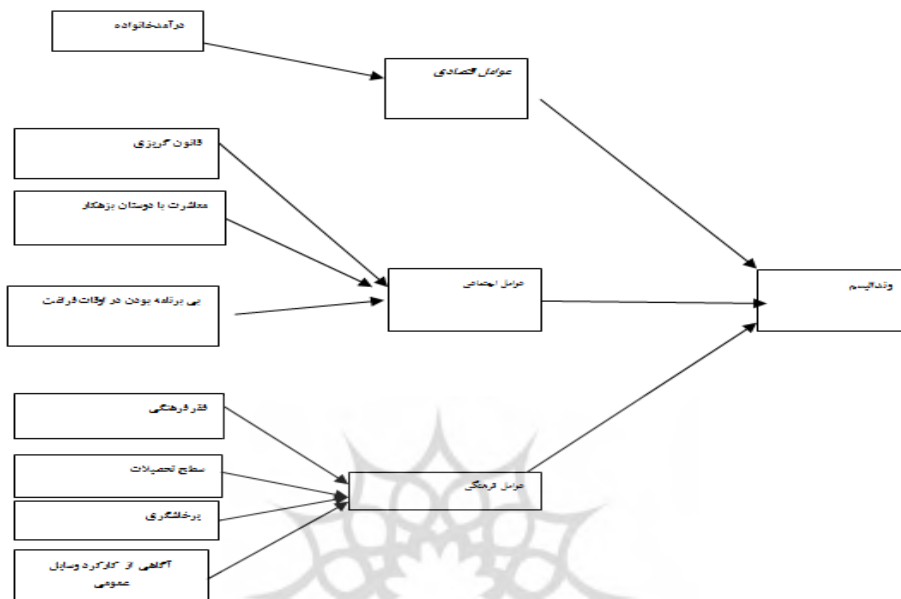
مدل‌های ترکیبی چند متغیره:

محققین متعددی کوشیده‌اند تا رابطه‌ی وندالیسم را با برخی از متغیرهای جمعیتی، اجتماعی و روانی بسنجند. این متغیرها عبارت است از: سن و جنس، یادگیری و تقلید، تراکم جمعیت، ناسازگاری، عوامل خانوادگی، تفریح، بیگانگی و عوامل مربوط به خود دستگاه‌ها و وسائل، پدیده‌ی گلوله‌برفی (دیدن یک شیشه شکسته بدون وجود هیچ احساسی اجحافی، شخص را وامی‌دارد که سایر شیشه‌ها را بشکند، این عمل تابع قانون جاذبه و جذابیت است) (ژانورن، ۱۳۶۹: ۳۱).

چارچوب نظری

چارچوب نظری این تحقیق بر اساس نظریه‌های جامعه‌شناختی و روان‌شناسی انحرافات اجتماعی که شامل نظریه ارتباط نسبی ساترلند، نظریه کلوارد و اوهلین، نظریه‌ی آنومی دورکهایم، نظریه آنومی و انحراف مرتن، نظریه تأثیر گروهی گوستاولوبون، نظریه‌ی رفتار جمعی رالف و لوئیز کیلیان، نظریه و رفتار جمعی و هم‌نوایی اجتماعی سولومن، اشتوتزل و نظریه هیجان جمعی و نظریه‌ی وندالیسم هوبر طراحی و تنظیم شده است.

مدل نظری تحقیق

شکل شماره ۱- مدل تحلیلی تحقیق

فرضیه های تحقیق

- بین عوامل فرهنگی با رفتار وندالیسمی رابطه معنی داری وجود دارد.
- بین فقر فرهنگی با رفتار وندالیسمی رابطه معنی داری وجود دارد.
- بین پرخاشگری با رفتار وندالیسمی رابطه معنی داری وجود دارد.
- بین عدم آگاهی از کارکرد وسایل عمومی با رفتار وندالیسمی رابطه معنی داری وجود دارد.
- بین پایین بودن سطح تحصیلات والدین با رفتار وندالیسمی رابطه معنی داری وجود دارد.
- بین عوامل اقتصادی با رفتار وندالیسمی رابطه معنی داری وجود دارد.
- بین درآمد خانواده (وضعیت اقتصادی) با رفتار وندالیسمی رابطه معنی داری وجود دارد.
- بین عوامل اجتماعی با رفتار وندالیسمی رابطه معنی داری وجود دارد.
- بین قانون گریزی با رفتار وندالیسمی رابطه معنی داری وجود دارد.

بین نداشتن برنامه‌ای برای اوقات فراغت با رفتار وندالیسمی رابطه معنی‌داری وجود دارد. بین معاشرت با دوستان بزهکار با رفتار وندالیسمی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

روش تحقیق

این پژوهش یک تحقیق توصیفی از نوع تلفیقی از روش‌های پیمایشی^۱، میدانی و کتابخانه‌ای است که به صورت مقطعی اجرا گردید. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه نوجوانان پسر مقطع دبیرستان شهر سنقر در سال ۱۳۹۰ است. شیوه نمونه‌گیری در این تحقیق به صورت تصادفی ساده بوده که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۴۰۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شده است. ابزار گردآوری اطلاعات، پرسشنامه و فیش برداری بود. با توزیع اولیه ۴۰ پرسشنامه ضریب پایایی برای پرسشنامه که حاوی ۱۰ سؤال با چندین گویه می‌باشد، برابر ۰/۸۷۳ محاسبه گردید. با عنایت به این که حداقل ضریب پایایی برای پرسشنامه‌های پژوهشی ۰/۷۰ می‌باشد، ملاحظه می‌گردد که ضریب آلفای کرونباخ به دست آمده از این مقدار بالاتر است. در ادامه با توزیع کلی پرسشنامه‌ها ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه که به طور کامل تکمیل شده و قابل بررسی بود، محاسبه گردید. همچنین جهت اطمینان از روایی، پرسشنامه در اختیار متخصصین امر قرار گرفت که نظر آنان نیز مؤید روایی پرسشنامه بود؛ و پس از جمع‌آوری اطلاعات، داده‌ها با شیوه‌های آمار توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و در آمار استنباطی از آزمون کندال، گاما استفاده شده است و جهت بررسی تأثیر مستقیم و غیر مستقیم متغیرها بر متغیر اصلی «وندالیسم» از تحلیل رگرسیون چند متغیره بهره گرفته شد.

یافته‌های تحقیق

آزمون فرضیه‌های تحقیق

فرضیه‌ی یک: «بین فقر فرهنگی با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معنی‌داری وجود دارد».

جدول شماره ۱ - فقر فرهنگی و وندالیسم

واریانس	درجه آزادی	رگرسیون	سطح معنی‌داری	گاما	کندال تا اوسی	کندال تا اویی
۵/۸۳۵	۱	۲/۴۸۳	۰/۰۱۸	۰/۱۷۸	۰/۰۹۷	۰/۱۰۸

^۱ - Survey

در آزمون بالا فرضیه در سطح معنی داری ۹۵٪ اطمینان و آلفای ($P \leq 5\%$) و با ارزش ۱۰۸٪: تاو بی تأیید می‌شود. زیرا سطح معنی داری آن ۱۸٪ است که از ۵٪ کوچک‌تر می‌باشد ($t = 2/48$). بنابراین بین فقر فرهنگی با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معنی داری وجود دارد. به عبارتی هرچه میزان فقر فرهنگی بیشتر باشد، رفتار وندالیسمی یعنی بیشتر خواهد بود.

فرضیه‌ی دوم: «بین پرخاشگری با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معنی داری وجود دارد».

جدول شماره ۲ - پرخاشگری و وندالیسم

واریانس	درجه آزادی	رگرسیون	سطح معنی داری	تاما	کندال تا اوسی	کندال تا اویی
۰/۰۰۰	۱	۰/۰۰۰	۰/۶۹۴	۰/۰۳۰	۰/۰۱۶	۰/۰۱۸

در آزمون بالا فرضیه رد می‌شود. زیرا سطح معنی داری آن ۶۹۴٪ که از ۵٪ بزرگ‌تر می‌باشد ($0/000 = t$). بنابراین بین پرخاشگری با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معنی داری وجود ندارد. فرضیه‌ی سوم: «بین عدم آگاهی از کارکرد وسایل عمومی با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معنی داری وجود دارد».

جدول شماره ۳ - عدم آگاهی از کارکرد وسایل عمومی

واریانس	درجه آزادی	رگرسیون	سطح معنی داری	تاما	کندال تا اوسی	کندال تا اویی
۰/۱۱۰	۱	۰/۰۴۸	۰/۶۳۹	۰/۰۳۱	۰/۰۲۰	۰/۰۳۱

در آزمون بالا فرضیه رد می‌شود. زیرا سطح معنی داری آن ۶۳۹٪ است که از ۵٪ بزرگ‌تر می‌باشد ($t = 0/048$). بنابراین بین عدم آگاهی از کارکرد وسایل عمومی با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معنی داری وجود ندارد.

فرضیه‌ی چهارم: «بین پایین بودن سطح تحصیلات والدین با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معنی داری وجود دارد».

جدول شماره ۴ - سطح تحصیلات پدر و وندالیسم

واریانس	درجه آزادی	رگرسیون	سطح معنی داری	تاما	کندال تا اوسی	کندال تا اویی
۷/۷۱۶	۱	۳/۲۶۹	۰/۰۰۸	-۰/۱۷۷	-۰/۱۱۵	-۰/۱۱۷

در آزمون بالا فرضیه در سطح معنی داری ۰/۹۵ اطمینان و آلفای (۱% ≤ P) و با ارزش ۰/۱۱۷- : تاو بی تأیید می‌شود. زیرا سطح معنی داری آن ۰/۰۰۸ است که از ۰/۱ کوچک‌تر می‌باشد (r = ۳/۲۶۹). بنابراین بین پایین بودن سطح تحصیلات پدر با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معنی داری وجود دارد. به عبارتی هرچه سطح تحصیلات پدر پایین‌تر باشد، رفتار وندالیسمی بالاتر خواهد بود.

جدول شماره ۵ - سطح تحصیلات مادر و وندالیسم

واریانس	درجه آزادی	رگرسیون	سطح معنی داری	تاما	کندال تا اوسی	کندال تا اوی
۳/۹۲۷	۱	۱/۶۷۹	۰/۰۲۴	-۰/۱۴۵	-۰/۰۹۴	-۰/۰۹۶

در آزمون بالا فرضیه در سطح معنی داری ۰/۹۵ اطمینان و آلفای (۵% ≤ P) و با ارزش ۰/۹۶- : تاو بی تأیید می‌شود. زیرا سطح معنی داری آن ۰/۰۲۴ است که از ۰/۵ کوچک‌تر می‌باشد (r = ۱/۶۷۹). بنابراین بین پایین بودن سطح تحصیلات مادر با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معنی داری وجود دارد. به عبارتی هرچه سطح تحصیلات مادر پایین‌تر باشد، رفتار وندالیسمی بیشتر خواهد بود. فرضیه پنجم: «بین وضعیت اقتصادی خانواده با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معنی داری وجود دارد».

جدول شماره ۶ - وضعیت اقتصادی خانواده و وندالیسم

واریانس	درجه آزادی	رگرسیون	سطح معنی داری	تاما	کندال تا اوسی	کندال تا اوی
۱۳۰/۸۴۴	۱	۴۲/۲۵۲	۰/۰۰۰	-۰/۶۳۲	-۰/۴۰۱	-۰/۴۲۷

در آزمون بالا فرضیه در سطح معنی داری ۰/۹۹ اطمینان و آلفای (۱% ≤ P) و با ارزش ۰/۴۲۷- : تاو بی تأیید می‌شود. زیرا سطح معنی داری آن ۰/۰۰۰ است که از ۰/۱ کوچک‌تر می‌باشد (r = ۴۲/۲۵۲). بنابراین بین وضعیت اقتصادی خانواده با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معنی داری وجود دارد. به عبارتی هرچه وضعیت اقتصادی خانواده پایین‌تر باشد، رفتار وندالیسمی بیشتر خواهد بود. فرضیه‌ی ششم: «بین قانون‌گریزی با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معنی داری وجود دارد».

جدول شماره ۷ - قانون‌گریزی و وندالیسم

واریانس	درجه آزادی	رگرسیون	سطح معنی داری	تاما	کندال تا اوسی	کندال تا اوی
۶۷/۹۶۷	۱	۲۵/۰۷۰	۰/۰۰۰	-۰/۵۲۷	-۰/۳۵۸	-۰/۴۶۵

در آزمون بالا فرضیه در سطح معنی داری ۹۹٪ اطمینان و آلفای ($P \leq 0.01$) و با ارزش ۳۶۵٪: تاو بی تأیید می‌شود. زیرا سطح معنی داری آن ۰/۰۰۰ است که از ۱٪ کوچک‌تر می‌باشد ($t = 25/070$). بنابراین بین قانون گریزی با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معنی داری وجود دارد. به عبارتی هرچه میزان قانون گریزی بیشتر باشد، رفتار وندالیسمی نیز بیشتر خواهد بود.

فرضیه‌ی هفتم: «بین نداشتن برنامه‌ای برای اوقات فراغت با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معنی داری وجود دارد».

جدول شماره ۸ - نداشتن برنامه‌ای برای اوقات فراغت و وندالیسم

واریانس	درجه آزادی	رگرسیون	سطح معنی داری	t	کنندال تاو سی	کنندال تاو بی
۵/۹۰۲	۱	۲/۵۱۲	۰/۰۴۴	-۰/۱۵۵	-۰/۰۸۵	-۰/۰۹۴

در آزمون بالا فرضیه در سطح معنی داری ۹۵٪ اطمینان و آلفای ($P \leq 0.05$) و با ارزش ۰/۰۹۴: تاو بی تأیید می‌شود. زیرا سطح معنی داری آن ۰/۴۴ است که از ۵٪ کوچک‌تر می‌باشد ($t = 2/512$). بنابراین بین نداشتن برنامه‌ای برای اوقات فراغت با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معنی داری وجود دارد. به عبارتی هرچه میزان نداشتن برنامه‌ای برای اوقات فراغت کمتر باشد، رفتار وندالیسمی بیشتر خواهد بود.

فرضیه‌ی هشتم: «بین معاشرت با دوستان بزه‌کار با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معنی داری وجود دارد».

جدول شماره ۹ - معاشرت با دوستان بزه‌کار و وندالیسم

واریانس	درجه آزادی	رگرسیون	سطح معنی داری	t	کنندال تاو سی	کنندال تاو بی
۶/۹۰۰	۱	۲/۹۲۹	-۰/۰۱۱	-۰/۱۹۴	۰/۱۰۱	-۰/۱۱۴

در آزمون بالا فرضیه در سطح معنی داری ۹۵٪ اطمینان و آلفای ($P \leq 0.05$) و با ارزش ۱۱۴٪: تاو بی تأیید می‌شود. زیرا سطح معنی داری آن ۰/۰۱۱ است که از ۵٪ کوچک‌تر می‌باشد ($t = 2/929$). بنابراین معاشرت با دوستان بزه‌کار با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معنی داری وجود دارد. به عبارتی هرچه میزان معاشرت با دوستان بزه‌کار بیشتر باشد، رفتار وندالیسمی نیز بیشتر خواهد بود.

نتیجه‌گیری

وندالیسم را به مثابه یک آسیب یا درد اجتماعی می‌توان تلقی کرد. کلارک ۱۹۹۱، هوبر ۱۹۹۱، ویلکینسن ۱۹۹۵ و گلداستون ۱۹۹۸ وندالیسم را چون سایر انحرافات اجتماعی ناشی از ناسازگاری‌های حاکم بر روابط فرد و جامعه، تضعیف و فروپاشی آئوریته اخلاقی در تنظیم روابط بین افراد، تزلزل نهادهای جامعه در انتقال ارزش‌های اجتماعی، سلطه شرایط آنومیک بر جامعه و واکنش و عکس‌العمل خصمانه و خشن برخی افراد به تحمیلات و شرایط نامطبوع، نامطلوب و غیرعادلانه بیرونی می‌دانند. میلز وندالیسم و سایر اشکال کژ رفتاری را معلول دگرگونی ساختی در جامعه می‌داند. به زعم او کشاکش میان اخلاق، رسوم، ارزش‌ها و منافع گروه‌های اجتماعی زمینه را برای پیدایی انواع صور بزهکاری، کژ رفتاری و یا آسیب اجتماعی فراهم می‌سازد. زمانی که یک نظام اخلاقی مورد تغییر و یا تهدید قرار گیرد، افرادی که نظام اخلاقی موجود حافظ منافع آن‌ها است در ممانعت از تضعیف و یا تغییر آن کوشا می‌شوند. در مقابل گروه دیگری خواستار دگرگونی و فروپاشی آن می‌گردند. نتیجتاً بین دو گروه اجتماعی متعارض و متضاد برخورد و ستیزه در می‌گیرد و زمینه مساعدی برای پیدایش آسیب‌های اجتماعی خاصی فراهم می‌شود (میلز، ۱۳۶۰: ۲۶-۲۴).

بر این اساس تحقیق حاضر با هدف بررسی نقش عوامل جامعه‌شناختی در بروز وندالیسم در بین پسران مقطع دبیرستان شهر سنقر در سال ۱۳۹۰ انجام گردید تا مقدمه‌ای بر تحقیقات گسترده‌تر در این زمینه باشد. در این راستا به تدوین چارچوب نظری با الهام از آراء صاحب نظران مختلف در زمینه وندالیسم شده است. برای آزمون فرضیه‌های تحقیق، از آزمون‌های کندال و گاما (به دلیل اینکه داده‌های پرسشنامه از نوع رتبه‌ای می‌باشند، لذا از آزمون‌های کندال و گاما جهت تجزیه و تحلیل مورد استفاده قرار می‌گیرد) استفاده گردیده است.

طبق نظریه‌ی ارتباط نسبی ساترلند: جرم زمانی رخ می‌دهد که موقعیت مناسب آن برای عامل رفتار فراهم شود. بخش اعظم آموزش رفتار بزهکارانه در گروه‌های نزدیک که با افراد روابط صمیمانه دارند انجام می‌گیرد. بر اساس نظریه ارتباط نسبی ساترلند می‌توان متغیر معاشرت با دوستان بزهکار استنباط نمود.

طبق نظریه ی کلوارد و اوهلین: هر فرد از لحاظ دسترسی به فرصت‌های مجاز و غیر مجاز در ساخت جای خاصی دارد. بنابراین جای فرد در ساخت اجتماعی دو نوع فرصت در اختیار خود می‌گذارد یک فرصت از لحاظ دسترسی به راه‌های مجاز و دیگری فرصت از لحاظ دسترسی به راه‌های غیر مجاز برای یادگیری و کسب حمایت گروه مثلاً اگر نوجوانان در جایی ساکن است که هیچ گروه جرم و جنایت ریشه نگرفته باشد امکان پیوستن نوجوانان به فرد فرهنگ جرم و جنایت مسدود می‌باشد.

طبق نظریه ی آنومی دورکهایم: کژ رفتاری و بزهکاری یک واقعیت اجتماعی است و از این رو بهنجار است و نه نابهنجار اما این در هر وضعیت اجتماعی درست نیست. جنایت در واقع تعیین کننده مرزهای وجدان اجتماعی و اخلاقی جمعی است. بدین گونه جنایت با وجدان جمعی بستگی دارد. اگر وجدان جمعی دگرگون شود و تحول یابد یا مفهوم جنایت و بزهکاری نیز دگرگون می‌شود بدین ترتیب بزهکاری با دگرگونی اجتماعی بستگی دارد در مواردی دارای پیامدهای مناسب برای تحولات اجتماعی است. از این نظریه قانون‌گریزی و نداشتن برنامه‌ای برای اوقات فراغت را می‌توان استنباط نمود.

طبق نظریه ی آنومی و انحراف مرتن: هم رفتارها اعم از راست رفتاری یا کژ رفتاری معلول و محصول ساختارهای اجتماعی و فرهنگی در نظر آمده است. بدین ترتیب در اندیشه وی وندالیسم نیز چون همه صور و اشکال انحرافات و کژ رفتاری زائیده ساختارهای اجتماعی و فرهنگی است. مرتن انحراف و کژ رفتاری را ناشی از گسستگی و اتصال بنیادی بین هدف‌های فرهنگی و وسایل نهادی شده جهت نیل به آن‌ها می‌داند. از این رو به واسطه‌ی عدم تناسب بین هدف و وسیله‌ی شکل و یکپارچگی به وجود نیاید حالتی از احساس بی‌هنجاری یا آنومی در جامعه حاکم است. از این نظریه نداشتن برنامه‌ای برای اوقات فراغت را می‌توان استنباط نمود.

از نظریه‌های روان‌شناسی اجتماعی که کوشیده‌اند رفتارهای وندالیسمی و معطوف به خشونت و ویرانگری را در پرتو نظریه‌های تأثیر گروهی و هیجان جمعی تبیین کنند. گوستاولوبون با نظریه ی انبوه خلق، نظریه ی رفتار جمعی رالف ترنر و لوئیز کیلیان اشتوتزل و نظریه هیجان جمعی نظریه رفتار

جمعی سولومن است. اساس این نظریه‌ها را بر تأثیر گروهی و هیجان جمعی و خشونت و احساس عدم تعلق به وسایل نقلیه خودکار است. بر اساس این نظریه‌ها می‌توان متغیرهای پرخاشگری، قانون‌گریزی، سرگردانی و نداشتن برنامه برای اوقات فراغت را استنباط نمود.

از میان فرضیه‌های ارائه شده در این تحقیق فرضیه‌های زیر به اثبات رسید:

- بین معاشرت با دوستان بزهکار با رفتار وندالیسمی رابطه‌ی معناداری وجود دارد. این فرضیه با توجه به نظریه‌های ارتباط نسبی ساترلند، نظریه‌های روانشناسی گوستاولوبون، رالف ترنر، سولومن اش و اشتوتزل به این نتیجه رسیده است. اگر فرد با دوستان بزهکار و یا در محیطی که بزهکاری وجود دارد، باشد باعث می‌شود که فرد هم بزهکار شود.

- بین نداشتن برنامه‌ای برای اوقات فراغت با رفتار وندالیسمی رابطه معناداری وجود دارد. این فرضیه با توجه به نظریه‌های کلوارد و اوهلین، دورکیم و مرتن به این نتیجه رسیده است. زیرا نوجوانان در اوقات فراغت بیشتر به رفتارهای وندالیسمی روی می‌آورند. زیرا نوجوانان در اوقات فراغت بیشتر به رفتارهای وندالیسمی روی می‌آورند.

- بین پایین بودن تحصیلات والدین با رفتار وندالیسمی رابطه مستقیم و معناداری وجود دارد. این فرضیه با توجه به نظریه دورکیم به این نتیجه رسیده است. زیرا تحصیلات پایین والدین می‌تواند در نوع تربیت و فرهنگ فرزندان مؤثر باشد و باعث بروز رفتار وندالیسمی شود.

- بین وضعیت اقتصادی با رفتار وندالیسمی رابطه معنادار وجود دارد. این فرضیه با توجه به نظریه‌های کلوارد و اوهلین، دورکیم و مرتن به این نتیجه رسیده است. زیرا هر چه میزان درآمد کمتر باشد و وضعیت اقتصادی بدتر باشد، بر ایجاد و بروز رفتار وندالیسمی تأثیر دارد.

- بین قانون‌گریزی نوجوانان و رفتار وندالیسمی رابطه معناداری وجود دارد. این فرضیه با توجه به نظریه آنومی دورکهایم، نظریه وندالیسم هوبر، گوستاولوبون، رالف ترنر، سولومن اش و اشتوتزل به این نتیجه رسیده است.

- بین فقر فرهنگی با رفتار وندالیسمی رابطه معناداری وجود دارد. نوع رابطه نیز مستقیم و مثبت است. این فرضیه با توجه به نظریه آنومی و انحراف مرتن، دورکیم و کلووارد و اوهلین به این نتیجه رسیده است زیرا کسانی که دچار فقر فرهنگی هستند به رفتار وندالیسمی دست می‌زنند. این تحقیق همچنین تأثیر متغیرهای مستقل پرخاشگری و عدم آگاهی از کارکرد وسایل عمومی را بر رفتار وندالیسمی مورد سنجش قرار داد و نتایج حاصله نشان داد که در تجزیه و تحلیل‌های انجام گرفته این متغیرهای رابطه به طور مستقیم و معنادار با متغیر وابسته نشان نداده‌اند.

پیشنهادها

در شرایط حاضر وندالیسم به عنوان رفتاری در جهت تخریب آگاهانه اموال عمومی، تخریب و نابودی آثار هنری و دشمنی با علم و صنعت و آثار تمدن شناخته می‌شود. امروزه در شهرهای بزرگ وندالیسم به عنوان یک مشکل حاد اجتماعی مطرح است که نه تنها سلامت و امنیت شهرها را به مخاطره می‌اندازد بلکه هزینه‌های مالی هنگفتی را به ساکنین این شهرها تحمیل می‌کند. برای رفع و کاهش معضل وندالیسم محققان راه حل‌هایی را پیشنهاد کرده‌اند. به اعتقاد آن‌ها باید هر خرابی را فوراً آباد و هر چه محکم‌تر ساخت تا برای عمل بعدی محرک اضافه‌ای به وجود نیاید. محیط زیست را چنان بسازیم که افراد جامعه آن را متعلق به خود بدانند و به اصطلاح احساس تملک کنند. بر اساس نتایج بدست آمده از این تحقیق برای کاهش رفتار وندالیسمی در میان نوجوانان هم باید جامعه و هم خانواده و هم رسانه‌های جمعی شرایط و امکاناتی را فراهم کنند تا نوجوانان به سمت این رفتارها گرایش پیدا نکنند.

می‌توان پیشنهادهای زیر را در کاهش رفتارهای وندالیسمی مؤثر دانست:

- برنامه‌ریزی صحیح و درستی جهت اوقات فراغت نوجوانان بعد از تعطیلی مدارس؛
- آشنا کردن نوجوانان در آگاهی دادن به آن‌ها از کارکرد هر کدام از وسایل عمومی، خصوصاً در مدارس و کتاب‌های درسی؛
- توجه مقامات دولتی و مسئولین جامعه در جهت ایجاد تعادل اقتصادی در بین تمام اقشار جامعه و مبارزه با معضل فقر و ایجاد اشتغال برای جوانان جهت جلوگیری از پدیده وندالیسم اجتماعی؛

- شناسایی دانش‌آموزان مغرور، زودرنج و پرخاشگر و معرفی آن‌ها به مشاوران و دبیران جهت توجه مناسب به آن‌ها؛
- توجه جدی به دانش‌آموزانی که ارتباطات اولیه خود را با گروه‌های بزهدار آغاز کرده‌اند؛
- گنجاندن درس‌هایی در کتب درسی دانش‌آموزان که در آن حفاظت از اموال عمومی همچون اموال شخصی تبدیل به یک باور شود؛
- ارتباط وسیع آموزش و پرورش با رسانه‌های جمعی چون رادیو، تلویزیون، نشریات در زمینه اشاعه فرهنگ حفظ اموال عمومی؛
- تذکر به والدین دانش‌آموزانی که غیبت مکرر دارند، سیگار می‌کشند و با دوستان ناباب رفت و آمد دارند؛ جهت برخورد مناسب با آن‌ها؛
- باید سعی شود که جوانان و نوجوانان با قانون دوست شوند. رعایت قانون را از واجبات زندگی خود بدانند و از قانون‌گریزان نباشند که این مورد بیشتر به عهده والدین می‌باشد وقتی آن‌ها به قانون احترام گذاشته و آن را رعایت کنند مثلاً از زیر چراغ قرمز وقتی که مأمور پلیس نیست نگذرند. به مرور زمان بچه‌های آن‌ها نیز قانونمند می‌شوند و در مورد شاید مسائلی همچون اموال عمومی و حفظ آن کوشا باشند؛
- بالا بردن فرهنگ محله‌های فقیرنشین در حفظ اموال عمومی. چون تا حدودی تخریب اموال عمومی در محله فقیرنشین است که البته این موضوع مربوط به فقر اقتصادی نیست. چه بسا افرادی هستند که در رفاه اقتصادی به سر می‌برند اما دست به تخریب اموال عمومی می‌زنند. در محله‌های فقیرنشین فقر فرهنگی بیشتر باعث تخریب اموال عمومی می‌شود.
- در بخش فراغتی نوجوانان و جوانان به نحوی برنامه‌ریزی صورت گیرد که مکان‌هایی در نظر گرفته شود که با تخلیه هیجانات اجتماعی بیانجامد.
- تقویت حس جامعه‌دوستی و نگهداری از اموال عمومی، مبارزه با افراد مختلف و اعمال مجازات برای آن‌ها که شاید بدین طریق بتوان امیدوار بود که جامعه می‌تواند اعمال زشت و نابهنجاری‌ها را با کمک مردم و پشتوانه قانونی هر روز کم‌رنگ‌تر نماید.

منابع

- ابهری، م. (۱۳۸۰)، «علل و عوامل بروز و رشد آسیب‌های اجتماعی و راه‌کارهای مقابله با آن»، انتشارات دانشگاه ارسون، ا. (۱۳۶۹)، «روان‌شناسی اجتماعی»، ت: ح. شکرشکن، تهران، انتشارات رشد.
- ازمک، ا. (۱۳۶۹)، «روان‌شناسی اجتماعی کاربردی»، ت: ف. ماهر، آستان قدس رضوی.
- اشرف، ا. (۱۳۵۴)، «کثر رفتاری مسایل انسانی و آسیب‌شناسی اجتماعی»، مجموعه گفتارهای درسی آموزشگاه خدمات اجتماعی. انجمن کیمیای مهر (۱۳۸۳)، «بررسی وندالیسم» در بین جوانان ۱۵ تا ۲۹ ساله در شهر کرمانشاه.
- جولیوس، گ و ویلیام ل کولب (۱۳۷۶)، «دایره المعارف علوم اجتماعی». حمیم، س. (۱۳۷۰)، «فرهنگ بزرگ انگلیسی فارسی».
- ژانورن، پ. (۱۳۶۷)، «وندالیسم بیماری جهانی خرابکاری»، ت: ف. ماهان مجله دانشمند.
- سختوت، ج. (۱۳۸۳)، «جامعه‌شناسی انحرافات اجتماعی»، انتشارات پیام نور.
- ساروخانی، ب. (۱۳۷۰)، «دایره المعارف علوم اجتماعی».
- شهر آری، م. (۱۳۶۸)، «اضطراب و نوجوانان»، مجله دانشمند.
- صفوی، ا. ا. .... (۱۳۶۷)، «تئوری‌های انحرافات»، مجله رشد.
- کرنوت، ن. (۱۳۵۷)، «هشت گناه بزرگ انسان متدین»، ت: م. بیژاد و ف. بیژاد، انتشارات زمان.
- کلاین برگ، ا. (۱۳۷۲)، «روان‌شناسی اجتماعی»، ت: ع. م. کاردان، نشریه اندیشه.
- کونن، ب. (۱۳۷۲)، «مبانی جامعه‌شناسی»، ت: ع. م. توسلی و ز. فاضل.
- کی‌نیا، م. (۱۳۷۰)، «مبانی جرم‌شناسی»، جلد اول، تهران، انتشارات دانشگاه.
- گیدنز، آ. (۱۳۷۸)، «نظریه‌های جامعه‌شناسی»، انتشارات پیام نور.
- محسنی تبریزی، ع. ر. (۱۳۶۷)، «مبانی نظری و تجربی وندالیسم»، فصلنامه ی علوم اجتماعی.
- محسنی تبریزی، ع. ر. (۱۳۷۴)، «بررسی وندالیسم در تهران»، مؤسسه مطالعات و تحقیقات دانشگاه تهران.
- محسنی تبریزی، ع. ر. (۱۳۷۰)، «بیگانگی»، فصلنامه ی علوم اجتماعی انتشارات دانشگاه تهران.
- محمدی، ب. (۱۳۶۹)، «احساس اجفاف»، مجله آدینه.
- محمودی، ا. (۱۳۸۵)، «بررسی علل و عوامل مؤثر بر رفتار وندالیسمی نوجوانان شهر کرمانشاه»، پایان نامه کارشناسی دانشگاه پیام نور شهر سنقر.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی